

פרוטוקול מס' 26

מישיבת ועדת הפנים ואיכות הסביבה
ביום ג', י"ד בסיוון תשל"ד - 4.6.74, שעה 08.30

נ כ ח ר :

חברי הוועדה:

- י. חסיר - יו"ר
- ח. אבו-רביע
- א. אבו-חצירא
- נ. אליעד
- י. בארי
- א. הרליץ
- ס. הכהן
- ת. טובי
- ב. מואב
- ד. קורן
- ס. ורטמן
- ב.צ. קשת
- י. שמיר

מוזמנים:

ח"כ י. בורג
מר קוברסקי - משרד הפנים (לס' 1)
בסה"י

- פ. אילון - מרכז השלטון המקומי
- ח. גיבשטיין - עיריית ראש"צ
- ש. שחורי - עיריית עפולה (לס' 1)
- ז. מליון - מרכז השלטון המקומי (לס' 3)
- מר רותם - משרד הפנים
- מר קראפט -
- מר קלוגמן - המשפטים
- מר שפט - הפנים

מוזכיר הוועדה:

י. ברזני

ר ש מ ה :

א. אולר

סדר-היום:

1. דברי פרידה משר הפנים היוצא י. בורג;
2. ש ו נ ו ת ;
3. חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש רשות ומגביו).

- 498 -

(נתקבל ביום 5.6.74)

אני פותח את הישיבה.

היו"ר י. תמיר:

1. דברי פרידה משר הפנים היוצא י. בורג

היו"ר י. תמיר:

יושב אחנו היום ח' כ"י בורג, שר הפנים עד אתמול. מתוך יחס של כבוד והוקרה לאיש ולפעליו מצאתי לנכון להזמין לישיבת ועדת הפנים ואיכות הסביבה בחלוף המשמרות בראשות המשרד.

היתה לי הזכות והכבוד להיות חבר הוועדה הזאת בכל שנות כהונתו של ח' כ"י בורג כשר הפנים. ואני רוצה לומר דברים שהעוסקים במדיניות בדרך כלל אינם אומרים. אנחנו עדים לכך שאנשים שנבחרים לעמדות מפתח נתפשים לפעמים לשררה. ואילו אצל ד"ר בורג ראינו תופעה כמעט בלתי מקובלת: הוא ידע למצוא את שבי-הבניניים בקידום עניינים, השלטת סדר בתחומים בעלי חשיבות מירבית לחיינו במדינה, ולעתים חוץ קבלת דעות נוגדות לדעתו המקורית, דבר שרק אדם בעל תכונות כאלו של ד"ר בורג מסוגל לכך. לא כולם גמישים כמוהו.

ח' כ"י בורג היה השר הוותיק ביותר בממשלה, ולמרות זאת לא נדבק בו חידוק השררה. היתה לנו עבודה משותפת טובה בוועדה, הודות לתיאום עם ד"ר בורג ומר קוברסקי. אני מקווה שתחזור לפעילות שתתן לך את הסיפוק הרב ביותר בעתיד. מחובתה של ועדת הפנים, שעבדה יחד אתך מתוך קשר הדוק, לומר לך שאנחנו מאחלים לך הצלחה בחייך הציבוריים בעתיד, ובוודאי עוד ניפגש בעבודה במסגרת הכנסת או בכל מסגרת אחרת.

מ. ורטהיים:
קשה לי להאמין שח' כ"י בורג הוא היום רוק חבד כנסת. אני מסכים עם כל דברי היו"ר, בתוספת אחת: התקופה שאנחנו פותחים בה היום אני מקווה שתהיה קצרה מאד, ושד"ר בורג יחזור אלינו כשר הפנים.

ד"ר בורג כשר הפנים הטביע את חותמו על השלטון המקומי, והוא נמצא רק בראשית הדרך, והשלטון המקומי מצפה לרציפות בריאה בפעילות וביזמה. ידוע שד"ר בורג חי את השלטון המקומי וחידש בו הרבה. נראה אפוא את התקופה הקרובה כתקופת חופשה קצרה לד"ר בורג, ונקווה שבמהרה נוכל לקבל אותך שוב, ח' כ"י בורג, בברכה חמה בחזרה לתפקידך הקבוע והחשוב, למען כולנו. אני מאחל לך שיבה מהירה.

פ. אילון:
אין לי הרבה מה להוסיף על הדברים שנאמרו. אם לדבר מנקודת ראותו של השלטון המקומי בישראל - אני חושב שאיננו כשר בורג במשך כל שנות כהונתו ידיר אמת לשלטון המקומי, שכאב את כאבן של הרשויות המקומיות ושמח בשמחתן. לא אחת העלה רעיונות חדשים לשיפור, ושמח כשראה פרי לעמלו. במשך כל השנים היתה העבודה אתו משותפת במלוא מובן המלה. מעולם לא ראינו בו שר היושב למעלה ושולח הוראות למטה, אלא שותף נאמן בכל הדברים, הקשים והטובים כאחד.
גם אני מקווה שאין זו פרידה אלא יציאה לחופשה קצרה, ומקווה ששיתוף הפעולה של שנים יימשך גם בעתיד, למען שיפור המצב ברשויות המקומיות, שהוא קשה ביותר. אני מאחל לד"ר בורג הרבה בריאות ועבודה ציבורית פורייה.

אינני פטור מלומר שגם המנכ"ל של המשרד תרם לא מעט להצלחתו של השר בתפקידו ולישטנים הטובים שיש לו ברשויות המקומיות השונות, כל אחד וכולן יחד. אני מקווה שמר קוברסקי ימשיך בתפקידו עז ולאחר שיחזור השר בורג למשרד.

ח. קוברסקי:
במשרד נפרדנו מן השר שלשנים, ועלי לציין שהוא פינוח את שיתוף הפעולה בצורה מסודרת, כדי שהעבודה תוכל להימשך כתקנה.

ח. קו ברסקי:

אני עבדתי עם השר בורג קרוב לארבע שנים. בין שר ובין מנכ"ל יש מערכת יחסים מורכבת מאוד; כל שר רוצה שהמנכ"ל שלו יעשה הכל כדי לקיים את החיקון היעיל של המשרד. אבל יש תכונות מיוחדות לשר בורג בעבודתו כראש צוות.

ד"ר בורג הוא מן השרים שאין חוכם כברם, מן האנשים שאי-אפשר לדון אותם רק לפי דברי ששמעים בקול רם. דק מי שנמצא אחר במחיצה אחת לומר להכיר את תכונותיו הטובות. סגנונו הוא ביטוי לתרבות אישית, פוליטית וציבורית מיוחדת במינה. זהו סגנון שמצטיין בדגש חזק ביחסי אנוש ותרבות בין אנשים. לא קרה אף פעם אחת שהשר בורג לא נתן גיבוי מלא לדברים שהתרחשו במשרד. זהו אולי אחד הצכסים החשובים ביותר, כשאתה יכול להרגיש הרגשת בטחון בניהול, משום שמי שמופקד עליך עומד מאחוריך בכל מצב. השר בורג דאג לכך שכשיש הצלחה - יזוהה מי שאחראי לה, וכשהיה קושי - הוא לא ברח ממנו. יש בו סגולה, למרות שירותו הוותיק בממשלה, לנטיה לחשדות. הוא אחד המטפחים כל מחשבה חדשה. כך נהג במשרד הסעד לפני כן. יש לו חוש ריח מצויין לאנשים, ולב טוב לעודד אותם, והוא מרוצה כשאנשים קרובים לו זוכים אף הם לאהדת הציבור.

היו אלו שנים שהצטיינו בדגיעה אמיתית בתחום היחסים. נוצר סגנון של יחסי אמת, של הצנעת יסודות של שדרה והגברת אלמנטים של שירות למערכת. אם כי טרם הגענו בתחומים השונים של העבודה לחוף מבטחים - זכינו לקדם הרבה ולשרת שירות אמת את המערכת, ואין ספק שהמשרד מצטער על רגע זה של פרידה משר שחרם הרבה בנוכחותו, במתפתות בעיצוב הדברים, ובסגנון המיוחד שלו, ואני מצטרף בשם כל חברי במשרד לדברי הפרידה.

י. בורג:

כשהייתי צעיר בחו"ל, חלומי הגדול ביותר היה להיות חבר הוועד-הפועל-הציוני. מאחר שלזה הגשתי כבר מזמן - אין לי טענות לאיש.

מבלי לדעת אם הפרידה היא זמנית או לאו, יש תמיד אלמנט של נוסטלגיה בכל פרידה, וקצת ניהומים יש בכך אני עדיין חבר כנסת ועומד להיות חבר ועדת החוץ-ואבטחון.

אני מודה על כל דברי השבח שהושמעו כאן. אנחנו מכירים שהזדמנויות שונות. במשך שנות כהונתי היו לי עניינים עם רבים מן החברים היושבים כאן, ועם כל אחד מהם יש לי זכרונות משותפים.

אני מודה לשר קו ברסקי על דברי המחמאה שלו. הרבה שנים עברו עד שלמדתי שבארץ הזאת עדינות הסגנון נחשבת כחולשת האופי, אבל הרבה למדתי. המלה "ידיד" היא בגימטריה 28 - "כח".

ח. גיבסטיין:

גם "ח"כ" - חבר-כנסת.

י. בורג:

אני מקווה שתקבלו ברוח טובה את המלה "ידיד", "כח" ו"ח"כ" כאחד, ועוד

נמשיך יחד.

אתנחמא איננה סוף-פסוק. טוב לאדם שיראה את השלטון מכטה וכמה צודים, ואת התקופה הקרובה אני מקבל כחקופת לימודים. בעיני אדם שעדיין מסוגל ללמוד הוא אדם צעיר.

כשר הפנים ויברתי על ח"כ יוסף תמיד כעל "יו"ר הסייעה האקולוגית". עכשיו אני מבקש ממנו לקבל אותי כחבר באותה סיעה.

ד. סורג:

יכולתי להגיד הרבה דברים טובים על ד"ר בורג, אבל אני נמנע מכך היום מחשש של עבירה של "ברכה לבטלה". ואני מקווה שהחשש הזה אמנם יתגשם.

2. שונו

ח"כ ורטמן העלה את הנושא של "התעוררות הכלנתריזם ברשויות המקומיות לאחר הבחירות".

היו"ר י. תמיר:

מ. ורטמן:
מצבם של הרשויות המקומיות אצלנו הוא בכי רע. אין תקציבים, אי-אפשר לקיים שירותים וכו' - אבל מהפכות-חצר אפשר לעשות, כאילו לא קרה כלום.

הישוב הראשון בו נערכה מהפכת-חצר לאחר הבחירות הוא חצור-הגלילית. לא פעם דנו בוועדת הפנים בישוב הזה. במשך 20 חודשים האחרונים הוחלפו שם ראשי המועצה שש פעמים, ע"י קומבינציה של אותם הנציגים, בעיקר של הליכוד ומפד"ל. ידוע שגם המערך וגם מפד"ל הליכוד התנגדו לשינויים אלה בכל תוקף, אבל הדבר קרה שוב ושוב.

המקרה השני הוא של טירת-הכרמל שלידי חיפה, ישוב שמאז הוא קיים לא הגיע להתפתחות נאותה. בבחירות האחרונות נבחרה שם מועצה; הוקמה קואליציה בין המערך והחזית התורתית, והיה יסוד להניח שהישוב עולה סוף-סוף על דרך המלך. לפני ימים אחדים פרש אחד מחברי המערך והחליט להידבר בחשאי עם סיעת הליכוד וחבר אחד של מפד"ל, והוקמה שם קואליציה חדשה. זאת בתצורה היתה קנוניה בין מפלגות - הרי שבטירת-הכרמל זהו מקרה קלאסי של כלנתריזם: חבר שנבחר מטעם סיעה אחת פרש והתחבר עם סיעה אחרת. על דברים כאלה אי-אפשר לעבור לסדר-היום, ואני סבור שעלינו לנקוט בכל האמצעים כדי שקואליציה כזאת לא תקום, עוד לפני שיש חוק בנדון.

אני יודע שבענין זה הוגשה הצעה דחופה לסדר-היום בכנסת, והיא תובא לדיון היום או מחר ובוודאי תועבר לוועדת הפנים. יחד עם זה, אני מבקש שמטעם הוועדה תועבר פניה לשר הפנים ולממונה על מחוז חיפה, כמו גם למועצה המקומית, שלא לשנות את המצב הקיים ולא ליצור התקשרויות העלולות לזעזע את הישוב, אלא לחכות עד לסיום דיוניה של ועדת הפנים.

היו"ר י. תמיר:

מכיוון שמחזר תועלה ההצעה לסדר-היום בכנסת, וקרוב לוודאי שתועבר לוועדת הפנים - רצוי לקיים את המגעים עם הגורמים השונים לאחר שנסיק מסקנות. אני יכול להבטיח לך שלא נדחה את הדיון בנושא זה בוועדה. למעשה כבר קיבלנו החלטה בנושא זה בוועדה לפני שלושה שבועות, פה אחד, ואין כאן חילוקי דעות. אבל לא נראה לי שהוועדה צריכה להתחיל לפעול לפני שהנושא הועבר אליה ע"י המליאה.

מ. ורטמן:

מבחינה פורמלית הענין עדיין אינו עומד על סדר-יומה של הכנסת. מכל מקום, כדאי היה שנשמע אינפורמציה בוועדה. אני רק מבקש שלא נהיה במצב של דנים בדבר שאין לו עוד ערך; היום אפשר עוד לשנות את המצב ולהחזיר את הסטטוס-קוו. ואם אמנם אין בינינו חילוקי דעות - אני מציע שתצא מכאן פניה אל המרכזים, שאנחנו מבקשים שיעכבו את ביצוע השינויים.

היו"ר י. תמיר:

קיבלתי.

היום בשעה חמש מוזמנים חברי הוועדה אל נשיא המדינה, ללקבלת-פנים שהוא עורך לרגל יום הסביבה הבינ-לאומי.

בישיבה שהיתה לנו לפני 10 ימים בת"א הועלתה הבעיה של פרסומים של אינפורמציה המשמשת באופן ברור את האויב, בעיקר המחבלים. הסיכום היה על דעת כל חברי הוועדה, ובתמיכת משרד הפנים ונציגי משרד המשפטים הוחלט שאפגש עם שר ההסברה והמיועד להיות שר הבטחון, כמו גם נציגי אגודת העתונאים, ואעמיד אותם על חומרת הבעיה.

היו"ר י. חמיר:

נפגשתי עם השר שמעון פרס (כשר
ההסברה) וקיבלתי ממנו הבטחה לפעולה דחופה. דיברתי גם עם מאיר בן-גור,
מזכ"ל אגודת העתונאים, ושמעתי על פרסומים שלא ייאמנו טמם, מתוך תחרות
בין עתונאים. הוא הדריך אותי בעניין זה, ואמר שהוא עצמו נדהם לפעמים
לראות איך עתונאים מביאים למערכת חומר מסוג זה, והוא מתפלא על שהצנזור
איננו מתערב.

הלכתי לעתונאים ושאלתי אם אינם מבינים
שהם מספקים חומר למחבלים. הם אמרו: יש קצר בינינו ובין השלטון; איש
לא מדריך אותנו, ואנחנו כותבים. הם סבורים שכל התערבות בדבר כזה
פירושה סתימת פיה של העתונות. אבל אנחנו הרי מוברים על פרסום
עובדות, לא השקפות-עולם.

אתפול נפגשתי עם השר יריב, והוא שמח
על העלאת הנושא. התוצאות: אדם פרחי, מנהל משרד ההסברה, כבר התקשר עם
אגודת העתונאים. יזמינו את הכתבים לסוגיהם ויתחילו לתדרך אותם.
יסבירו גם לצנזור מה עליו לעשות בשטח זה. גם מר מליון אמר שמספר
רשויות מקומיות נפגעו בצורה חמורה ביותר עקב פרסומים שסיפקו לחבלנים
אינפורמציה שלא היו יכולים לקבל בשום דרך אחרת. אני חושב אפוא שהצחתי
להניע את הגלגל הזה, ואני מביא את הדברים לידיעתכם.

ב. מואב:

הנקודה עדינה מאוד; יש כאן בעיה של
חופש הביטוי, ולעומתה בעיה של פגיעה
בבטחון המדינה. תפקידנו צריך להיות להביא לידיעת הצנזורה שתפקידה
לשמור מפני פגיעה על כסחון המדינה, ולא יותר. לא ייתכן שנחליט כאן
אילו נושאים פוגעים במוראל של הרשויות המקומיות, כי זוהי באמת
התערבות בחופש העתונות. אנחנו יכולים כאמור רק להפנות את תשומת לב
הצנזורה.

ב.צ. קשת:

אני רוצה לשאול איך התקדם עניין הקמת
הוועדה המשותפת שלנו עם ועדת החוץ
והבטחון?

היו"ר י. חמיר:

לא התקדם. אנחנו העברנו את שמו
נציגינו בוועדה המשותפת טרם נבחרה
הנציגות מטעם ועדת החוץ והבטחון, בגלל עניינים פרסונליים. בישיבה
הקרובה של הוועדה אני מבקש מח"כ הרליץ לומר בשם כולנו שאנחנו מצפים
להפעלת הוועדה במהירות.

ב.צ. קשת:

אני מציע שהיו"ר ישגר היום מכתב
בעניין זה אל היו"ר ועדת החוץ והבטחון.

היו"ר י. חמיר:

אני מקבל.

ביום ב' הבא בשעה 09.30 נערוך ביקור
במפעלי "נשר" בהרטוב. המנהל החדש, מר אבירם, אמר לי שבניגוד לקודמו
הוא מעריך מאד את האספקט האקולוגי ויעשה כל מה שניתן בשטח זה. נזמין
לפגישה זו גם את נציגי הישובים שבט ביבה שטענו שהם נפגעים מן המפעל.

הועבר אלינו הנושא של סכנת הזיהום
ליירדן. לא נתחיל לדון בו לפני שנטייר במקום ונקבל הסברים מפורטים
מכל הגורמים הנוגעים בדבר.

ביום ה' השבוע נערוך ביקור בכמה
מישובי הגליל: נצרת, חצור, קריית-שמונה וכו', בלוויית נציגי המשטרה.
ישיבת הוועדה ביום ו' השבוע תתחיל בשעה 9.

נשמע עתה פרטים מפי ח"כ הרליץ על

נושא ההתארגנות לשעת חירום.

א. הרליץ:

היתה לנו התייעצות של ועדת מל"ח והגופים השונים הפועלים בנושא: הרשויות המקומיות, הרשות להתנדבות וכו', בנושא הלקחים ממלחמת יום הכיפורים לגבי היערכותם של שירותי הרווחה בישובים השונים בשעת חירום ובשעת גיוס מסוים. כי הנסיון למדור שאנחנו עלולים לעמוד בפני התמוטטות של השירותים לאזרח בתקופות כאלה.

בדיונים עם הגורמים השונים הגענו למסקנה כי את המערכת הזאת של שירותי הרווחה - חינוך, סעד, בריאות, קליטה עליה וכו' - צריך להכין מראש לשעת חירום, והמוקד לענין הוא הרשות המקומית. צריך להתחיל בכך עכשיו ולעבוד בשעת רגיעה, כדי להגיע למיפוי הצרכים וכוח האדם הקיים, ביחד עם גיוס מתנדבים, הצמדתם למקום פעולה מסויים, הדרכתם ועריכת בקרה שוטפת עליהם. עי"כ ניתן יהיה לא רק להביא תועלת לשירותים עצמם אלא גם להרגעת החושבים שרוצים לעזור ובעבר לא מצאו את מקומם. אנחנו עומדים לפני דיון גם עם קצין רפואה ראשי.

גם ליו"ר ועדת מל"ח וגם לאנשי השלטון המקומי היתה דעה מוחלטת שזוהי פעולה שצריכה להיות באחריותה של הרשות המקומית, כשאנו מצמידים לה רכז מתנדבים שתפקידו לעשות גם את המיפוי האמור וגם את החיפוש אחר המתנדבים, תוך תיאום עם הארגונים הוולונטריים השונים.

אחמול נתקבלה החלטה במרכז לשירותי התנדבות להכין שלושה דגמים לשלושה סוגי רשויות: רשות גדולה, רשות קטנה ורשות בינונית (נרמה לי שצריך להוסיף דגם גם לפועצה איזורית). לאחרונה הצבנו אנשים כאלה בשלושה מקומות. בקריט-שמונה למשל מצאנו שראש העיר נחצק ממש משפע המתנדבים שמציעים את עצמם, והדבר מחייב חוליה מקשרת.

את כל הדברים הללו ניתן ליישם ללא הכרעות נוספות. יחד עם זה, חסרה כאן פעולה מקבילה בדרג של אחריות מיניסטריאלית. כי ההחלטה אם ביי"ס יהיה סגור או פתוח, או לחייב אחיות לעבוד 12 שעות, עלולה לגרום לשיבושים בכל המערכת בישוב. משום שאחות שנקראת ל-12 שעות עבודה כשבעלה מגוייס חייבת למצוא סידור מתאים גם לידיה שלה.

ב-1957 בוטלה ועדת מל"ח (שירותים לשעת חירום), מתוך הנחה שוועדת מל"ח תטפל גם בצד של השירותים, אבל החברר שאין זה אפשרי. כאן דרושה אולי התערבות של הוועדה כדי להביא לכך שהממשלה תחזור ותדון בנושא זה. אני מציעה שלא נחכה אלא נעשה בינתיים מה שניתן לעשות בכל רשות מקומית, ואני יודעת שיו"ר מרכז השלטון המקומי אמנם עומד לכנס בשבוע הבא כנס של ראשי עיריות בנושא זה.

היו"ר י. תמיר:

ח"כ הרליץ העלתה אחת הסוגיות החשובות ביותר בהכנת האוכלוסיה לשעת הצורך. אני מציע שנסיין את הוועדה המשותפת של ועדת הפנים וועדת החוץ והביטחון שתקום לטפל גם בסוגיה זו.

הוחלט: לקבל את הצעת היו"ר.

3. חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וסגניו)

היו"ר י. תמיר:

מדובר בהצעה לשינויים מפליגים במינהל המקומי. בישיבה קודמת שמענו את המציעים והערות מטעם המשפטנים של משרדי הפנים והמשפטים. המחלוקת מתמקדת למעשה סביב סעיף 9 שבהצעת החוק, שיש לו למעשה 4 גירסאות, שתיים מהן בתוך גוף עצמה.

פ. אילון:

עצם העובדה שהצעת החוק הועברה לוועדה היא בשבילי הפתעה לטובה, ואני תקווה שהדיון יסתיים במהרה. אני פטור מלהצהיר שמרכז השלטון המקומי על כל חבריו, מכל הסיעות, מחייב את החוק. לגבי סעיף 9, קשה לי להביע דעה מוסכמת, משום שלא דנו בו במרכז. משום שמרכז השלטון איננו מוסד

פ. אילון:

פוליטי ואילו הנושא הוא פוליטי. אבל מתוך שיחות שהיו לנו בנדון אני יכול לוטר שבדרך כלל איננו רואים בעצן יפה הצעה של אפשרות של סיבוב שני של בחירות. המדינה נמצאת בלא מעט בכחצליה של בחירות: לכנסת, לרשויות המקומיות, להסתדרות וכו', ובין בחירות לבחירות העבודה ברשות המקומית לא תהיה תקינה. בהרכב האוכלוסייה שלנו ובעיות שאנחנו נתונים בהן אינני חושב שזה רצוי.

קשה לי להביע דעה לגבי האחוז המוצע, אם הוא צריך להיות 50% או 40%. ברור ש-50% עדיף. משום שנבחר שקבל 50% מן הקולות יודע באמת שהוא נבחר ע"י רוב הציבור. בכנסת הקודמת אני יודע שבוועדת החוקה היתה הסכמה על 40%, ואם מועמד לא קיבל 40% - יהיה סיבוב בחירות נוסף בתוך המועצה עצמה. אני אישית הייתי נוטה לקבל את הסיכום הזה, אבל מסכים לפשרה: 45%. אם קיבל מועמד 45% מן הקולות - הבחירה היא סופית, ואם אין 45% - המועצה תבחר, ולא ייערך סיבוב בחירות שני בציבור. אני בעד פשרה בין 50% ו-40%, ובלבד שלא יהיה סיבוב שני.

לאחר עיון בתוצאות הבחירות האחרונות המסקנה שלי היא שגם אילו נתקבל החוק בדבר 50% פלוס קול אחד - הרוב המכריע של אלה שנבחרו היה עובר גם אז, בעיריות ובמועצות המקומיות. צריך להביא בחשבון לא רק מה שקיבלה מפלגה למעשה בבחירות האחרונות, אלא את העובדה שכאשר יש בחירה אישית - לא כל מפלגה מצייגה מועמד משלה, ואז התוצאה תהיה שונה מזו של היום, כי הקולות שבחרו במפלגות הקטנות היו מצטרפים לשני המועמדים הגדולים, ואז המצב לא היה שונה בהרבה ממה שנתקבל למעשה.

ש. שתורי:
כולנו בעד קיום החוק, ורוב האוכלוסייה למעשה תומך בהצעה המוצעת. לי נראה שאיננו צריכים לקבל את השיטה של הסיבוב השני. כי הזמן שבין הסיבוב הראשון והסיבוב השני עלול לעודד התארגנויות שליליות ביותר בשלטון המקומי. הסיבוב השני עלול להיות מסופן מאד מבחינה ציבורית.

הפשרה שמציע מר אילון נראית לי אפוא מתקבלת על הדעת. אדם שנבחר ע"י 45% של האוכלוסייה עשוי לשרת היטב את האוכלוסייה כולה.

י. בארי:
ואם לא נבחר ב-45% אין מקום להתארגנויות שליליות? הרי אז הסכנה הרבה יותר גדולה.

ח. גיבשטיין:
כהצעת פשרה אני מוכן להצטרף להצעתו של מר אילון בדבר 45% שאז הבחירה סופית, מתוך הנחה ש-45% הם אחוז שמבטיח את בחירת ראש הרשות גם במקרה של בחירות לא אישיות, לפי השיטה הקיימת.

כבר הוכח שהבוחרים אינם בכיסו של איש, ואי-אפשר לכפות על הציבור מועמד. שהציבור איננו רוצה בו. אנחנו מוכנים אפוא לתת את ידנו להצעת הפשרה, ובלבד שהצעת החוק המוצעת אכן תאושר, ותיקונים הכרחיים ייעשו לאור המציאות שתתברר עם הפעלת החוק החדש.

ג. אליער: ואם מועמד לא יקבל 45%?

ח. גיבשטיין:
אז תחליט המועצה. מי שקיבל קרוב ל-45% מן הקולות - המועצה תחליט לגביו. ברור שאם מועמד קיבל רק 30% - הדבר סחייב בחירות חדשות. אבל כדי שהנבחר יצדיק את אמונו של הציבור אפשר לוטר: מי שקיבל 45% מן הקולות - בחירתו תהיה סופית. אחוז קרוב לזה (נניח רוב הבוחרים) - תחליט המועצה. ואם קיבל אחוז הרבה פחות - יתקיימו בחירות חדשות.

ז. מלינו:

לי נראה שיש סתירה בין סעיף 4 (ב) המדבר על מועמד כראש רשימה, ובין סעיף 5 (א) המדבר על כל קבוצה של 250 איש שיכולה להציג מועמד.

מ. רותם:

הכוונה היא שגם קבוצה של 250 איש חייבת להכין רשימה.

ז. מלינו:

כלומר, איש אחד בלבד המופיע כמועמד של קבוצה של 250 איש אינו יכול להיות מועמד, אלא חייב להופיע ברשימה למועצה? דעת האישיה שזאת איננה מה שקוראים "בחירה אישית".

מה פירוש המלים "בכל הצבעה נוספת" במועצה, שמופיעות בסעיף 9 (ב)? האם יכולות להיות כמה הצבעות בתוך המועצה?

פ. אילון:

בוודאי. אם אף מועמד לא קיבל את האחוז הנדרש - מצביעים שוב ושוב, עד שמקבל.

ז. מלינו:

ושתי הערות אישיות בהחלט: אני אישית מצטער על שבחוק לא ניתנת אפשרות גם לאדם שאיננו תושב המקום להיות מועמד לראשות המקום, אם תושבי המקום אכן רוצים בו.

שנית, אם מדברים על בחירה אישית - אני חושב שצריך לדבר גם על תוספת סמכויות לראש העיר, על חשבון מועצת העירייה.

היור' י. המיר:

זוהי פרשה בפני עצמה.

ז. מלינו:

אני יודע. ביקשתי רק להעיר את שתי ההערות האישיות הללו.

ב.צ. קשת:

לא טוב למהר בחוק יותר מדי, ומוטב שנתעסק בבעיה ברצינות.

אני רוצה לדבר על ענין ה-50%, 50%-פלורס-קול-אחד הם רוב תושבי המקום. 49% אינם רוב של התושבים. מדוע לדבר אפוא על "פשרות" בין אחוזים? האם 40% או 45% פותרים את הבעיה של רוב או לא רוב?

מה רוצים כאן למנוע? כל הצעת החוק באה למנוע סילוף דעת הציבור בכך שמפלגה מסוימת במקום מסוים מקבלת יותר קולות ממפלגה אחרת! ואילו המפלגה האחרת מקבלת את ראשית העיר. אבל אם כך - הבה נשאל את הציבור מה דעתו, כיצד הצביעו לא רק אותם 40% שהצביעו בעד מועמד מסויים ואותם 40% שהצביעו עבור מועמד שני, אלא גם אותם 20% שקולותיהם היו מפוצלים ודעתם לא נחשבה. בבת-ים למשל יש שני מועמדים: בעד המועמד רוטשילד הצביעו אנשי המערך; בעד וולקר - אנשי הליכוד. מה דעתם של 20% של הנוחרים שלא הצביעו לא בעד זה ולא בעד זה? אחר משני המועמדים הללו, ש-20% הנוחרים יצרפו לו את קולותיהם - הוא שייבחר. בארץ יש היום התחרות בין שני גושים עיקריים: המערך והליכוד. ומה יכול להיות יותר הגיוני?

הבה נאפשר אפוא באמת לבוחר לקבוע את מי הוא רוצה לראות כראש העיר. גם בענין הסמכויות. וכאן הבעיה חמורה יותר. משום שע"י משיכת קולות טובים לתחרות על ראשית העיר גוחה כוחות טובים מן המועצות, משום שאנשים יגידו: עכשיו כל הסמכויות הן בידי ראש העיר ולי אין מה לעשות במועצה. ואם אמנם יבואו להוסיף סמכויות לראש העיר - למה יהיה במצב שאפשר יהיה להטיח לו בכל פעם: אבל למעשה אין לך רוב בעיר משום שנבחרת רק ע"י 40%? לא תתכן פשרה של ארבעים-וכמה אחוזים, משום שמלת-המפתח היא המלה "רוב".

ב.צ. קשת:

אני יודע שהמפלגה שאני מייצג יש לה דעה אחרת בענין בחירות אישיות בכלל, ואני יוצא-דופן בענין זה בתוך מפלגתי שלי. זה 16 שנה שאני תובע במפלגתי בחירות ישירות לראשי ערים, אבל צריך שיהיה בזה הגיון. אם בחירות אישיות - צריך שראשי הרשות המוניציפלית יעמוד אדם שיש בו אמון של רוב התושבים. וגם אם יהיה סיבוב שני - הבחירות בסיבוב שני יהיו הבחירות הפחות פוגעות. ומה גם שאני סבור שכל הרשימות יעמדו לבחירה את אנשיהן הטובים ביותר. ואחר מהם אמנם יוכל לקבל רוב.

הינ'ר י. תמיר:

אני רוצה לדבר על התופעה ששמה "בחירות חוזרות". בבחירות במדינה דימוקרטית אני רואה אחר האקטיים החינוכיים החשובים ביותר, בניגוד לאחרי-ההרואים בבחירות רק סיוט. תמצית החיים הדימוקרטיים היא הבחירות.

אני רוצה להזכיר את המקרה שלפניי עיריית הרצליה בשעתו, כשהעירייה לא הצליחה למלא את תפקידה כראוי ואילו שר הפנים המנוח שפירא סירב לפזר אותה בגלל "הסיוט של בחירות". מנסיוננו אנחנו יודעים שבחירות חוזרות פה ושם מעולם לא הזיקו. מה גם שבחירות חוזרות כאלה יכולות להיערך תוך שבוע ימים, ואז המתח בין בחירות לבחירות לא יהיה רב.

מי כמון, מר גיבשטיין, יודע שכשאתה יושב כראש עיר שמאחוריך יותר מ-50% של הבוחרים - הרגשתך אחרת לגמרי ואותם ראשי עיר שלא קיבלו 50% לא יקודבן המסטר עם לקי שיטת הבחירות החדשה. בזה צדק ח'כ קשת. אלא שבניגוד לח'כ קשת אני מאמין בכך שמדיניות היא האמנות של המציאות. אם צריך להכריע בין שיטת הבחירות הקיימת ובין התיקון המוצע - אני מוכן לקבל את התיקון המוצע כפשרה, אבל בכל זאת אני סבור שאם אנחנו כבר עוסקים בתיקון החוק, לאחר תקופה כל-כך ארוכה - נדאי שנעשה עבודה יסודית ולא נסתפק בפליאטיבים, כדי שראש העיר שייבחר אכן יוכל למלא את תפקידו כראוי.

ד. קורן:

גם לי לא נראה הרעיון של שני סיבובי בחירות. לא משום שאני מפחד מבחירות אלא מפני שברגע שיש שני סיבובים עלולים להיות חשבונות צדדיים שייכנסו למערכת השיקולים, וזה עלול להביא לכך שאנשים יימנעו מן הבחירות הראשונות.

שנית, היום יש במדינת ישראל יום בחירות אחד, שהוא יום חופש, רעש והמולה ופעילות קודחתנית. ולמה לעשות זאת פעמיים?

אני בעד זה שמי שקיבל 50% מהקולות - יהיה ראש העיר; והוא יהיה ראש העיר גם אם קיבל רק 45% או 40% מן הקולות. גם מי שקיבל 38% מן הקולות אבל קיבל את המספר הגדול ביותר של קולות - צריך להיות ראש עיר, ולא מי שהמועצה תבחר.

ב.צ. קשת:

איפה הקו-הארום שלך?

ד. קורן:

אין לי קו-ארום. מי שקיבל את מספר הקולות הגדול ביותר - יהיה ראש העיר. וברגע שנקבע מי יהיה ראש העיר - אין אפשרות להתחברות של קומבינציות נגדו.

כי מה קורה למשל אם מישהו קיבל 65% מן הקולות בעיר, אבל רוב חברי המועצה מצביעים נגדו? גם אז הוא חייב להתפשר עם קואליציה כדי לנהל את העיר. אבל זוהי דעתי הפרטית.

אני מציע שנאשר היום את הצעה לקרונית ובעביר את הצעת החוק לקריאה ראשונה בכנסת, ואת כל הוויכוחים נעשה אח'כ. נביא וריאציות שונות לכנסת, ומה שיוחלט - יוחלט. כי אני מציע שנגמור את הענין הזה לפני שהכנסת תוצף בקרוב ע'י נושאים חדשים מצד הממשלה החדשה. אני מציע שנצביע היום על הצעתי זו.

י. בארי:

גם אני אינני מבין את ההתנגדות לעריכת סיבוב שני. אם במחזור הראשון לא קיבל אף מועמד 50% של הקולות - ייערכו כעבור שבוע בחירות נוספות בין שני המועמדים הראשונים, והשבוע הזה לא ישבש את עבודת הרשות המקומית. כי אם אומרים שסיבוב שני הוא מסוכן מבחינה ציבורית - במה זה פחות מסוכן מבחינה ציבורית אם המועצה תצטרך לעשות זאת?

ומה קורה אם הבחירות בסיבוב השני ייערכו במועצה עצמה ולא בציבור. ובמסלול זה יש רוב למפלגה אחרת מזו של המועמד שקיבל יותר קולות בבחירה הראשונה?

אני מציע אפוא סיבוב שני של בחירות אם איש מהמועמדים לא עבר את האחוז הדרוש כפי שייקבע. ועל גובה האחוז הזה אפשר להתפשר בשלב יותר מאוחר.

ג. אליעד:

היו"ר אמר שעדיף סיבוב שני של בחירות, ובלבד שלא ישאר המצב הקיים.

היו"ר י. תמיר:

לא. אמרת שאישיית אני מוכן להסכים ל-45% או ל-40% עם סיבוב שני של בחירות, ולא להשאיר זאת למועצה שתקבע, כי אז אתה חוזר לשיטת הקנוניה.

ג. אליעד:

נכון שאנחנו מדברים עכשיו עדיין בגדר של קריאה טרומית, אבל למעשה החוק הזה כבר בשל להחלטה משום שכל-כך הרבה דשו בו, והוא הנעבר לוועדת הפנים על מנת שזו תזרז את הדיון בו. אני פונה אפוא ליו"ר שיעשה מאמץ על מנת להעביר באמת את החוק מהר לקריאה ראשונה. לאחר מכן הרי בלאו הכי נדון על כל פסיק שבחוק.

הסיעה שלנו היתה בזמנו בעד העקרון של סיבוב שני של בחירות. אני התנגדתי. אילו בצרפת למשל היתה קיימת שיטת הבחירות האמריקאית - גם אז בסופו של דבר היה נבחר אותו מועמד לנשיאות, וכל הספייחים של השיטה הצרפתית לא שינו במאומה.

הציבור בדרך כלל ממוגזר דיו וסודע את מי הוא רוצה, ובזה צדק מר גיבשטיין שאי-אפשר לתת לציבור הוראות במי לבחור. אם נתחיל אפוא בסיבוב אחד - ניווכח שכל תקופה קצרה המועמדים כולם ייבחרו ב-45% כבר בסיבוב הראשון. לעומת זה, אם יודעו שיש עוד סיבוב שני - אנחנו מזמינים את הפורענות של ריבוי מועמדים, האם באמת אנחנו רוצים לעודד ריבוי מועמדים כזו שכל אחד יוכל לבחור מה כוחו בתוך האלקטורט? אנחנו מדינה צעירה, ונמצאת במצב חירום. ולמה לנו להעמיס עלינו את הדליקטיות הזאת של עוד סיבוב בחירות? אם באמת אתם רוצים להביא את הגאולה לארץ בשטח זה של בחירת ראשי ערים, שראש עיר באמת יוכל לשלוט בעירו - בואו נתחיל בתסקון. ייתכן שבמשך הזמן באמת צריך יהיה לתקן גם בשיטה החדשה, אם יתברר שמועמדים לא יכולים להגיע ל-45% ויש באמת קנוניות. אבל גם ההצעה כפי שהיא מהווה צעד אחד קדימה, והיא עדיפה על המצב הקיים.

י. בארי:

מה דעתך על הצעתו של ח"כ קורן שבכל מקרה ייבחר המועמד שקיבל את המספר הגדול ביותר של קולות, בלי סיבוב שני לא בציבור ולא במועצה?

ג. אליעד:

אני אישיית מסכים. אבל נעניין זה אני חייב לומר בשם הסיעה. אינני מאמין שמפלגה כלשהי תעשה קנוניות אם תדע שיש בחירה אחת בלבד, ושבה ייבחר מי שיש לו התמיכה הגדולה ביותר בציבור הבוחרים. וצדק מי שאמר כי גם בבחירת ראש עיריית ת"א לאחרונה, אלמלא כל הרשימות הקטנות שהציגו מועמדים משלהם - היה אותו מועמד שנבחר מקבל כבר בבחירה הראשונה רוב גדול יותר. אם אתה אומר לבוחרים מראש: מי שקבל רוב קולות יהיה ראש העיר - הם יודעו מלכתחילה שלא לפזר את קולותיהם לשווא על מי שמראש אין לו סיכוי.

ג. אליעד:

ההצעה שלפנינו איננה הפתרון האידיאלי, אבל אני חוזר ואומר שהיא מהווה צעד אחו קדימה. ואני מבקש מחברי הוועדה שלא להתנגד להצעה של 40%, והבה בעשה את הצעד הראשון הזה. אני בטוח שהוא יהיה טוב, וישחרר אותנו מן הקשיים של סיבוב שני.

גם אני סבור שלא צריך להגביל את ראש העיר שיהיה תושב המקום כתנאי להצגת מועמדותו.

ח. גיבשטיין: אדם צריך להיות קשור למקום.

ג. אליעד:

אני מבין שאחרי שאדם נבחר - הוא חייב לגור במקום. אבל למה לא יוכל ראש עיריית ראשל"צ, שהוכיח את עצמו בראשל"צ, להעמיד עצמו לבחירה כראש עיריית תל-אביב?

אינני מבין גם את הבעיה של ראש רשימה. למה צריך מועמד להיות ראש רשימה? אדם שמרגיש עצמו מוכשר לעמוד בראש העיר ואיננה רוצה להיות תלוי במפלגה כלשהי - למה לא יוכל להציג את מועמדותו?

ד. קורן:

ומה יהיה על מעמדו במועצה? הוא אמנם יהיה ראש עיר, אבל מולו יעמוד ראש הרשימה הגדולה במועצה.

ג. אליעד:

אנני מניח שהרוב במועצה יכשיל את ראש העיר בדברים קונסטרוקטיביים. וגם אם יכשילו אותו - למה למנוע ממנו מראש אפשרות להעמיד עצמו לבחירה? אני חושב שצריך לפשט את הדברים: מי שרוצה - יציע את עצמו וייאבק, ואם הוא יקבל 40% מן הקולות - צריך לתת לו את השאנס לנהל את העיר.

ה. יור' י. תמיר:

את הצעתו של ח'כ קורן אעמיד להצבעה בישיבה הבאה, ביום ג' הבא.

ב. מואב:

אני מצטרף להצעת ח'כ קורן ואליעד, אבל מבקש שנחליט עוד בישיבה זו. הדברים הרי כבר נאמרו ארבע-חמש פעמים בדיון בנושא זה. הויכוח מתמקד למעשה סביב סעיף 9. יש בו ארבע הצעות: הצעת מס'ל בדבר 50%; ואם לא קיבל מועמד 50% - תכריע המועצה; הצעת מספר חברי כנסת בדבר 40% ואח"כ הכרעת המועצה; הצעת ח'כ בארי בדבר 50% ואם לא קיבל מועמד 50% - סיבוב שני של בחירות; ויש הצעת יור' י. תמיר: גם אם המועמד לא יגיע ל-40% - סיבוב שני. אפשר אפוא להעביר את החוק בקריאה ראשונה במליאה עם הבדלי הנוסח שבסעיף 9, ונחזור לדון על הפרטים לאחר הקריאה הראשונה.

ה. יור' י. תמיר:

כיוון שמספר חברים עזבו כבר את הישיבה - אני חוזר ואומר שנצביע על

ההצעה בישיבה הבאה.

מ. רותם:

אינני יכול לדבר כרגע בשם הממשלה, משום שטרם התייעצתי בשך החוש. אני מתפלא קצת על ה"קנוניות" במועצות שאני שומע עליהן בל הזמן, כאילו אין בשלטון שלנו דבר גרוע יותר מן המועצות המקומיות. לא ייתכן לשפוט את הדימוקרטיה שלנו עפ"י מספר מקרים חריגים. ייתכן שהבעיה באותם מקרים היא בכך שהמועמדים שהוצעו ע"י מפלגותיהם לכהן במועצות המקומיות לא היו המוצלחים ביותר. בדרך כלל הדימוקרטיה אצלנו פועלת לטובת, ואל נזלזל כל-כך במשקלם של חברי המועצה.

מ. דותם:

בצדפת יש בחירות בסיבוב שני, משום ששם רוצים לבחון מהי דעת-הקהל לאותו יום. אבל אצלנו הרי בוחרים באותו יום גם את ראש העיר וגם את חברי המועצה, ומקבלים אפוא את תמונת רצון הציבור במדויק. וההבדל לא יהיה גדול בין ראש העיר ובין ראש הרשימה שקיבלה את מספר הקולות הגדול ביותר. ראש העיר לא יוכל לפעול בעיר בלי המועצה, וייתכן שתסנת חברי המועצה שאנחנו רואים לנגד עינינו תהיה שונה כשהיו בחירות אישיות, והציבור לא יחזור לבחור באותם חברי מועצה לאחר שבחר בראש עיר מסויים. העקרון היסודי שבתקשורת הבחירה הישירה הוא העקרון של רוב, 50%, וזאת ההצעה הסבירה ביותר. יחד עם זה, לאור העובדה שבאותו יום בוחרים גם בראש העיר וגם בחברי המועצה - אפשר בהחלט לסמוך בבחירה חוזרת על אותה נציגות שבחרה מחדש, על חברי המועצה, שהיא המייצגת את דעת הציבור. אפשר אפוא לקבל את העקרון של 50%, עם בחירה נוספת ע"י המועצה.

היור י. תמיר:
רציתי להזכיר כי קיבלתי ממך דותם הצעה פרטית בנושא זה, שיש בה

חידושים מעניינים מאד.

קיבלתי גם מכתב ממך פנחס רוזן, בתשובה למברק שקיבל מאתנו לבוא לישיבה זו, לפי הצעה שנשמעה כאן לפני שבוע, בהיותו הראשון שהעלה במדינה את ההצעה של בחירה ישירה של ראשי ערים.

פ. אילון:
הויכוח מתמקד סביב השעלה של 40%, 45% או 50%, או סביב שני. אם יהיו בסיבוב הראשון ארבעה מועמדים, הראשון יקבל 12%, השני יקבל 17%, השלישי יקבל 26% - למה אי-אפשר לומר שהרביעי שקיבל 45% קולות הוא המייצג את רוב הציבור? לדעתי 45%, כשכל היתר כל-כך מפוזלים, מהווים את רוב הציבור. כי אחרת אפשר לטעון אותו דבר למעשה גם לגבי 50%-פלוס-קול-אחד. בגלל הגדל של שני קולות אפשר להגיד שאדם מייצג את כל הציבור והשני אף אחד?

לדברי ח"כ קורן: אם נלך בשיטת הסיבוב השני - אנחנו הופכים את הסיבוב הראשון לפיקציה, כי עי"כ תהיה אינפלציה של מועמדים בסיבוב הראשון, כשהציבור יודע בלאו הכי שבסיבוב זה לא יופרע דבר, והדבר עלול להיות לרעת העניין. ואז יש גם סכנה שלטיבוב השני לא יתייצבו שני המועמדים המתאימים ביותר.

ח. טובי:
מה דעתך על הצעת ח"ר קורן שאין בכלל סיבוב שני, לא בציבור ולא במועצה?

מ. דותם:
במקרה כזה יכול תיאורטית להיבחר גם מי שקיבל 20% מן הקולות.

ח. טובי:
נכון.

פ. אילון:
אני טאמין בתכונתו של הציבור. אילו אמרנו סיבוב אחד - אני בטוח שכבר בסיבוב הראשון היה נבחר המועמד המתאים ביותר, ולא ב-20% אלא ב-46% או ב-51%. אבל כדי שתהיה לנבחר עצמו הרגשה טובה שאמנם הוא מייצג את הציבור כולו - צריך שיהיה גבול. למען הרגשתו הוא אני מציע אפוא 40%, או 45% או 50%, וסיבוב אחד בלבד, אחרת עובר הדבר למועצה. אני מוכן לכל אלטרנטיבה, אבל גב כלשהו צריך להיות, למען הרגשתו של הנבחר עצמו.

כוונת דברי היתה להחיש את קבלת החוק. והרי לתקן בו אפשר יהיה תמיד, אם יתברר שהסעיף הזה של 45% או 40% איננו טוב במציאות. ניתן קודם כל אפשרות להריץ את החוק. ומה גם שלאור תוצאות הבחירות האחרונות אני בטוח במאה אחוז שהציבור יבחר כבר בסיבוב הראשון במועמד ברוב קולות.

ועדת הפנים ואיכות הסביבה
4.6.74

א. אבות צירא:
אני מוכן ללכת לקראת מר אילון: להריץ את החוק מיד, ואח"כ נראה אם דרושים תיקונים - בתנאי שגלך קודם-כל לנסיון ב-10 מקומות בארץ.

פ. אילון:
הרעיון של 10 מקומות לנסיון איננו טוב.

היו"ר י. חמיר:
במשיך בחוק זה ביום ג' הבא.

(הישיבה נועלה בשעה 11.00)